

ОСНОВНО УЧИЛИЩЕ „СТОЯН МИХАЙЛОВСКИ“

УТВЪРДИЛ: .....
АНГЕЛ КИРЯКОВ
ДИРЕКТОР НА
ОУ „СТОЯН МИХАЙЛОВСКИ“

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

УЧЕБНА 2024/2025 ГОДИНА

**Приет на заседание на Педагогическия съвет - протокол № РД- 04-21 /
03.09.2024 г.**

ОСНОВНО УЧИЛИЩЕ „СТОЯН МИХАЙЛОВСКИ” – ГР. ВАРНА

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В УЧИЛИЩЕ ЗА УЧЕБНАТА 2024/2025 ГОДИНА

/Механизмът е разработен в съответствие със заповед № РД 09-5906 от 28.12.2017г. на министъра на МОН за утвърждаване на Механизъм за противодействието на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование/

I. Същност на понятията насилие и тормоз.

1. Какво е насилие?

В България в официална употреба е дефиницията на понятието „насилие", дадена в параграф 1, т. 1-5 от допълнителните разпоредби на Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето:

„**Насилие**" над дете е всеки акт на физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга експлоатация, водеща до действителна или вероятна вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството на детето, което може да се осъществява в семейна, училищна и социална среда.

„**Физическо насилие**" е причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание, без разстройство на здравето.

„**Психическо насилие**" са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, като подценяване, подигравателно отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника, попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури подходяща подкрепяща среда.

„**Сексуално насилие**" е използването на дете за сексуално задоволяване. Сексуално насилие и злоупотреба над дете според определението на Световна здравна организация е „участието на дете в сексуални действия, които той или тя не разбира напълно и за които не е в състояние да даде информирано съгласие, или за които детето не е подготвено от гледна точка на развитието си и не може да даде съгласие, или които са в нарушение на законите или социалните табу на обществото".

„**Пренебрегване**" е неуспехът на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури развитието на детето в една от следните области: здраве, образование, емоционално развитие, изхранване, осигуряване на дом и безопасност, когато е в състояние да го направи.

Насилието може да бъде от възрастен към дете, между деца и от дете към възрастен.

2. Какво е тормоз?

Тормозът е специфичен вид насилие сред децата и е сред най-неуловимите форми на агресивно поведение и насилие. Но не всеки акт на насилие е тормоз. Тормозът между връстници е групов феномен. Случаите на тормоз се извършват в групова среда, в присъствието на други връстници и в отсъствието на възрастни. Професор д-р Дан Олвеус определя тормоза като „повтарящи се във времето негативни действия от страна на един или повече ученици, когато някой умишлено причинява или опитва да причини травма или дискомфорт на друго дете чрез физически контакт, чрез думи или по друг начин."

Тормозът, независимо от това как се упражнява, е много сериозно, оставящо травматични следи действие, защото тормозеният не може да се защити със собствени усилия. Тормозът не спира от само себе си, без външна намеса.

Ключови в разбирането за тормоза са следните характеристики:

- злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете;
- извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира;
- повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на насилие.

Проявите на тормоз най-общо могат да бъдат описани като:

Физически тормоз, например, блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;

Психически тормоз, например, подмятане, подиграване, закачане, обиди, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на личните вещи, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене; словесни изрази, които имат за цел да унижат и оскърбят детето на база раса, пол, религия, сексуалност, увреждане или друго, с което се подчертава различие от останалите. Когато е в група - под формата на изолиране, игнориране, изключване от групови дейности, избягване, одумване и разпространение на зловни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз.

Сексуален тормоз - представлява всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накърняване на достойнството на лицето, и по-специално създаване на смущаваща, враждебна, деградираща (принизяваща), унизителна или обидна обстановка. Включва измислянето на сексуализирани прякори или имена, коментари за външността на някой и подигравки със сексуално значение, неподходящо докосване, бележки и надписи със сексуално съдържание и т.н. до по-екстремни форми на нападане и насилие.

Кибернасилие и Кибертормоз - насилие и тормоз, които се осъществяват в дигитална среда чрез дигитални устройства. Включват създаване и разпространение на обидни, заплашителни и подигравателни визуални материали, снимки и текстови съобщения, които уронват достойнството на детето или го унижават: снимането на дете с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видеозапис без негово съгласие, кражба на самоличност/профили, обиди, разпространение на слухове в социалните мрежи и др.

Ако дете е въввлечено в рискована ситуация онлайн, това винаги има своите отражения в реалния му живот. Преживяванията за детето могат да бъдат дори по-унизителни, тъй като кибертормозът не може да бъде прекратен веднага и е достъпен до много по-голям кръг хора.

Разлики между тормоз и закачки или игра между децата и учениците

По-голямата част от ситуациите на тормоз могат да бъдат овладени от учителите, а някои - от самите деца. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест. На първо място важно е да се разграничат случаите, когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между децата. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на децата, включително и на тези, които само присъстват без активно да участват. Следното би могло да помогне за правилна оценка на ситуацията:

- **Ако децата се закачат, бутат или блъскат или си разменят шеги, като при това се смеят, разменят си ролята и позициите и никое от тях няма видимо доминиращо положение, а околните не им обръщат особено внимание, то най-вероятно става дума за игра.**
- **Ако едно от децата е видимо напрегнато, не се усмихва, опитва се да се махне, ако ролята не се сменят, а другото дете е в постоянно доминираща позиция и това поведение привлича вниманието на околните, то най-вероятно става дума за тормоз.**
- **Ако детето/ученикът не се чувстват добре от закачките и подигравките, тогава поведението може да е тормоз.**

- Ако детето/ученикът, към когото са отправени подигравките, поиска от другото дете да спре и той или тя не спират да се подиграват, тогава става въпрос за тормоз.
- Ако детето/ученикът, който дразни, продължава да дразни или дразни отново и отново, това е тормоз.
- Ако дразненето е за нещо, което детето/ученикът не може да промени (височина, носене на очила, тегло, способност да чете, атлетически способности и пр.), тогава може да е тормоз.
- Ако има и други хора наоколо, които наблюдават ситуацията и се окуражават или се присъединяват към ситуацията на подигравки, това е тормоз.
- Ако едното дете е по-силно или по-популярно, по-голямо на възраст или по-властно, това може да е тормоз.

Ако се касае просто за приятелска игра, учителят може да се намеси, за да предупреди децата да внимават да не се наранят. Ако обаче наблюдаваното поведение може да бъде определено като тормоз, е необходимо да се предприемат съответните стъпки, описани в механизма.

Физическото насилие и тормоз са формите, които възрастните най-често забелязват и затова често мерките за справяне обикновено са насочени именно към тях. Психическото насилие и тормоз по-трудно могат да бъдат установени, тъй като не са така видими, а и децата, от своя страна, нямат нагласата да споделят с възрастните за своите преживявания.

Проблемът се задълбочава, когато психическото насилие и тормоз, като обидните думи и прякори, социалното изолиране и други се подценяват от възрастните и се считат за нормална част от процеса на социализация и израстване на децата. Ето защо е важно да се обърне внимание още при първите признаци за съществуването на насилие и тормоз.

Признаци, по които може да се разпознаят насилието и тормозът:

Разпознаването на насилие и тормоз включва следните физически и поведенчески признаци:

- различни по вид и цвят натъртвания, включително синини, постоянни или чести червени петна, включително от пръсти, насинени очи, следи от ухапване;
- неправдоподобни или объркани обяснения за травмите, включително едносрични отговори;
- безпокойство и крайности в поведението - от агресивност до пасивност;
- лоша представа за себе си - децата смятат, че са заслужили насилието;
- прекалена отстъпчивост на детето и оставяне без протест да се прави каквото и да било с него;
- влошаване на здравословното състояние, което включва прилошавания, главоболие, отпадналост;
- влошаване на успеха от обучението и чести отсъствия от училище;
- чести отсъствия от определени часове;
- детето може да стане затворено и изолирано, да не желае да контактува с връстниците си;
- агресивно поведение и/или поведение, насочено към привличане на вниманието, упорито непослушание, самонараняване;
- внезапни избухвания, които са необичайни за възрастта или за нивото на развитие на детето;
- бягане и криене, включително зачестили бягства от училище;
- загуба на доверие, неучастие в общите занимания в училище, ниска самооценка;
- употреба на алкохол, медикаменти, занемаряване (постоянно обличане на едни същи дрехи или отказ да сресва косата си);
- психосоматични симптоми, като болки в стомаха, главоболие, гадене и др., оплакване, че сънува кошмари и сънят му е нарушен.

- различни прояви на сексуализирано поведение (имитация на сексуален акт, разголване, използване на език, свързан със сексуални действия и т.н., които са нехарактерни за съответната възраст).
- наблюдават се промени в навиците или в използването на интернет и социалните мрежи.

Тормозът между деца спада към насилието над дете и се третира с мерките на Закона за закрила на детето. Според чл. 7, ал. 1 и 2 от Закона за закрила на детето, всяко дете има право на закрила от насилие и всеки, на когото стане известно за дете, преживяло насилие, е длъжен да сигнализира органите по закрила.

II. Политика за превенция и интервенция на насилие и тормоз

1. Принципи, ценности, философия:

Институциите в системата на предучилищното и училищното образование по чл. 2 ал. 3 от Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО) самостоятелно разработват и прилагат цялостни политики за:

1. подкрепа за личностно развитие на детето и ученика;
2. изграждане на позитивен организационен климат;
3. утвърждаване на позитивна дисциплина;
4. развитие на училищната общност.

Политиката за превенция и интервенция на насилието и тормоза на ОУ „Стоян Михайловски” се основава на споделени ценности, философия, норми, правила и традиции за участие и взаимодействие на директора, педагогически и непедагогическия персонал, родителите, децата и учениците в изграждането на сигурна среда. Тя се базира на основни принципи и положения, съдържа цели, стратегии, очаквани резултати и отговорности за всички участници в процеса на предучилищното и училищното образование.

2. Основни цели на политиката за превенция и интервенция на насилието в ОУ „Стоян Михайловски”:

- Да създаде позитивна култура и климат в училището;
- Да повиши осведомеността на всички участници в процеса на предучилищното и училищното образование, че насилието е неприемливо поведение;
- Да разработи система за превенция, която създава условия за превантивна работа с групата/класа и включва децата в образователни дейности, семинари, работилници, които да ги запознават с различните форми на насилие и тормоз, да възпитават уважение и толерантност към различията, да развиват чувствителност към границите на другия, етика на взаимоотношенията, кое поведение е приемливо и кое - не, как да се реагира на неприемливо поведение, др.
- Да създаде система за интервенция като разработи или разясни съществуващи правила и процедури във връзка с всяка една проява на насилие и тормоз, вкл. по отношение на идентифициране и сигнализиране;
- Да създаде система за предоставяне на подкрепа за пострадалите и въввлечените в ситуацията на насилие и тормоз;
- Да развие устойчива система за изграждане на капацитет у всички участници в образователния процес под формата на обучителни дейности, механизми за сътрудничество с други, външни за училището служби, организации или институции, изграждане на ефективна система за дежурства и др.
- Да създава механизми за проследяване на ефективността от дейностите по превенция и интервенция.

Цялостната политика се реализира на равнище училище и на равнище група/клас, като на всяко едно от тези равнища се осъществяват дейности по превенция и интервенция (реакция).

Превенцията на насилие и тормоз включва комплекс от мерки, които имат за цел ограничаване и/или елиминиране на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилието. Превенцията поставя приоритет върху дейности на равнище група/клас, например създаване на правила на отношения в групата/класа, морално възстановяване на щета, тематични дискусии, регулярно

провеждани в часа на класа или по друго време. Дискусиите са възможност в групата/класа да се поставят за обсъждане въпроси, които вълнуват или смущават децата, като по този начин се създава пространство за мислене и отработване на агресията чрез говорене, разиграване на ситуации, тяхното обсъждане и съответно осмисляне и развиване на нови умения и модели за ненасилствени отношения и поведение.

Интервенциите включват отговора на институцията при възникнали ситуации на насилие и тормоз. Това са последователни действия и мерки, които целят спиране и разрешаване на възникнала вече ситуация на насилие, тормоз и криза и се реализират като отчитат индивидуалните потребности на всяко дете, въввлечено пряко или косвено в ситуацията, като се прилага принципът на най-добрия интерес на детето.

3. Разработване на система от мерки за реализиране на сигурна образователна среда:

3.1. Създаване на координационен съвет с ясни функции и делегирани отговорности, който да отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с насилието и тормоза.

3.2. Запознаване на учители, родители и ученици със **Заповед №РД 09 -5906/28.12.2017г.** и с настоящия Механизъм за противодействие на тормоза и насилието в системата на предучилищното и училищното образование в ОУ „Стоян Михайловски” чрез сайта на училището.

3.3. Провеждане на колективни и индивидуални срещи с цел информиране от класните ръководители по темите **„Правата на децата и отговорностите, които те създават по отношение на околните“**, **„Ценности – какво са, какви могат да бъдат, как се проявяват в поведението, как се прилагат в ежедневието?“**, **„Как се чувстваме, когато видим прояви на насилие и тормоз и какво правим?“** и **„Какво представляват насилието и тормозът, разпознаваме ли ги, как можем и на кого да съобщаваме за случаи на насилие и тормоз?“**:

- сред родителите на родителски срещи и в приемното време на класния ръководител;
- сред ученици в часа на класа и в приемното време на класния ръководител.

3.4. Извършване оценка насилието и тормоза в началото и в края на учебната година. Анкетата се провежда от класните ръководители **до 13.10.2024 г. и до 30.05.2025 г.** Обработка се от Координационен съвет, съответно **до 25.10.2024 г. и до 10.06.2025 г.**- оценката и анализирането на ситуацията са от значение за планирането на дейности за изграждане на сигурна образователна среда. Резултатите от оценката и наличието на проблем се представят от координационния съвет и се обсъждат на тематичен педагогически съвет, на който участие могат да вземат всички заинтересовани страни. Резултатите могат да се обсъдят и на родителските срещи, и в часовете на класа.

3.5. Изготвяне на план за превенция и интервенция на насилието и тормоза.

3.6. Планиране/актуализиране на дейности по превенция и интервенция на насилието и тормоза в ОУ „Стоян Михайловски”

3.6.1. Дейности по превенция и интервенция на ниво институция:

- **Създаване на координационен съвет, който да отговаря за планиране и координиране на усилията за справяне с насилието и тормоза:**

Председател: Станислава Генчева

Членове: Кристина Стоянова – психолог;

Мариана Минчева – старши учител по биология и здравно образование, председател на МО на учители в прогимназиален етап;

Неше Мехмедова – старши учител по АЕ в НЕ, председател на МО на учители в начален етап;

Геновева Георгиева - старши учител в НЕ;

Димитринка Стефанова – родител на ученичка от пети клас;

Председателят на ученическия съвет;

Д-р Петкова - училищен лекар.

- **Водене на дневник със случаи и процедури за управление на информацията.**
срок:

учебна 2024/2025 г.

отг. Координационен съвет

- обучени специалисти за интервенция в ситуации на тормоз в институцията, а при липса на такива да се обърне към външни за институцията специалисти, които са обучени за интервенция в ситуации на тормоз;
- информация, материали по темата за насилието и тормоза в детската градина/училището, информация за наличните ресурси в общността и други.

III. Процедури за действия при инциденти.

1. Инциденти, свързани с физическо насилие:

- 1.1. При настъпване на инцидент, който би могъл да застраши живота и/или здравето на децата всеки служител в училището е длъжен незабавно да уведоми член на ръководството (директор или заместник-директор).
- Отговорност: Всички служители
Срок: Непосредствено след инцидент
- 1.2. В случай, че инцидентът е свързан с физическа опасност за живота/здравето на дете, свидетелят на инцидента или служителят, разбрал пръв за него, веднага сигнализира медицинското лице (училищния лекар или медицинска сестра) за извършване на медицински преглед на пострадалото дете.
- Отговорност: Служителят, подал сигнала, медицинското лице
Срок: Непосредствено след инцидент
- 1.3. Медицинските лица извършват първоначален преглед на пострадалото дете (пострадалите деца) и регистрират състоянието му (им) в регистрационната книга.
- Отговорност: Медицинското лице
Срок: Непосредствено след инцидент
- 1.4. Ако медицинското лице прецени, че е необходимо уведомяване на Спешен център, се повиква спешна медицинска помощ на телефон 112 или 150. Незабавно след това се уведомяват и родителите /настойниците на пострадалото дете, като разговорът се регистрира в дневник-регистър.
- Отговорност: Медицинското лице
Срок: Непосредствено след инцидент
- 1.5. Ако инцидентът е свързан с физическо насилие, което да е предизвикало физически травми, незабавно се уведомяват и органите на реда – III РПУ – дежурен или инспектор ДПС, както и родителите/настойниците на детето (децата), упражнявали насилието.
- Отговорност: Ръководството, кл. ръководител
Срок: Непосредствено след инцидент
- 1.6. След като са извършени първите необходими действия по опазване живота и здравето на пострадалото дете, ЗДУД регистрира сигнала в специален дневник, съхраняващ се в заместник – дирекцията на училището. Дневникът-регистър съдържа следните графи; № по ред; дата, какво се е случило – кратко описание, кога се е случило, кои са участниците, кой служител е регистрирал ситуацията - име и подпис, какво е предприето като действия, кои отговорни участници са информирани, как е приключила ситуацията или на какъв етап е и какво предстои.
- Отговорност: ЗДУД
Срок: Непосредствено след инцидента и предприетите неотложни мерки
- 1.7. Класният ръководител извършва проверка на случая, като при необходимост ползва съдействието на психолога и/или ръководството на училището.
- Отговорност: Ръководството, психолог, кл. ръководител
Срок: Непосредствено след инцидент
- 1.8. При инцидент, свързан с ПТП, при който има пострадал ученик или завършил с фатален край, класният ръководител писмено уведомява директора. А той – РУО – МОН – Община Варна.
- Отговорност: Ръководството

Срок: Непосредствено след инцидент

- 1.9. При необходимост за изясняване на случая ръководството на училището извършва писмено уведомяване на съответните институции.

Отговорност: Ръководството

Срок: Непосредствено след инцидент

- 1.10. След изясняване на случая класният ръководител прави предложение за предприемане на последващи действия – уведомяване на ДПС, Отдела за закрила на детето към „Дирекция социално подпомагане”, разговор с родители, стартиране на процедура по налагане на санкции съгласно ЗПУО, ПДУ и др. подобни.

Отговорност: Класен ръководител, психолог

Срок: До две седмици след инцидент/или заседание на ПС

- 1.11. Извършване на последващи действия – налагане на санкция или мярка по ЗПУО, тематични часове на класа, беседи и разговори с психолога, разговори с родители и/или други подходящи според случая възпитателни мерки.

Отговорност: Класен ръководител, психолог

Срок: До две седмици след инцидент/или заседание на ПС

2. Инциденти, свързани с психическо насилие:

- 2.1. При постъпване на сигнал, свързан с данни за упражнено психическо насилие върху деца, всеки служител в училището е длъжен незабавно да уведоми ръководството (директор или заместник-директор).

Отговорност: Всички служители

Срок: Непосредствено след сигнал

- 2.2. ЗДУД регистрира инцидента в специален дневник-регистър, съхраняващ се в заместник-дирекцията на училището.

Отговорност: ЗДУД

Срок: Непосредствено след сигнал

- 2.3. ЗДУД уведомява психолога и класния ръководител.

Отговорност: ЗДУД

Срок: Непосредствено след сигнал

- 2.4. Класният ръководител със съдействието на психолога извършва проверка по случая.

Отговорност: Класен ръководител, психолог

Срок: Непосредствено след инцидент

- 2.5. Класният ръководител по телефона уведомява родителите на пострадалото дете, изпраща уведомление и в писмен вид на домашен адрес; ЗДУД – регистрира в дневника-регистър дата и час на обаждане и изходящ номер на уведомителното писмо.

Отговорност: ЗДУД, Класен ръководител

Срок: Непосредствено след инцидент

- 2.6. След изясняване на случая класният ръководител прави предложение, съгласувано с психолога за предприемане на превантивни мерки и/или последващи действия – уведомяване на ДПС, Отдела за закрила на детето към “Дирекция социално подпомагане”, разговор с родители, стартиране на процедура по налагане на санкции съгласно ЗПУО, ПДУ и др. подобни.

Отговорност: Класен ръководител, психолог

Срок: До 10 дни след инцидент

- 2.7. Ръководството на училището взема решение и извършва писменото уведомяване на съответните институции (при необходимост).

Отговорност: Ръководство

Срок: До 3 дни след проверка на сигнал

- 2.8. Извършване на последващи действия – налагане на санкция или мярка по ЗПУО, тематични часове на клас, беседи и разговори с психолога, разговори с родителите и/или други подходящи според случая възпитателни мерки.

Отговорност: Класен ръководител, психолог

Срок: До две седмици след инцидент или заседание на ПС

IV. Приложения:

Приложение 1: Класификация на формите на насилие и тормоз и предприемане на съответни действия.

Приложение 2: Насоки за интервенция.

Приложение 3: Кога, кой и къде може да подава сигнал за дете в риск?

Приложение 4: Примерни инструменти за оценка.

Забележка: Приложенията са неразделна част от настоящия документ.

Училищна система за насочване към други служби:

Създава се регистър на училището за регистриране на случаи на тормоз между учениците.

Всяка ситуация на тормоз се регистрира и описва от учителя, който я е наблюдавал с цел да се проследи развитието на случая във времето и да се планира подходяща интервенция. Регистър съдържа следните графи; № по ред; дата, какво се е случило – кратко описание, кога се е случило, кои са участниците, кой служител е регистрирал ситуацията - име и подпис, какво е предприето като действия, кои отговорни участници са информирани, как е приключила ситуацията или на какъв етап е и какво предстои. Този регистър се съхранява на достъпно място при ЗДУД.

Класните ръководители следят вписаните в регистъра случаи и предприемат съответни мерки като взаимодействат с родителя на ученика, с учители и с психолога.

В случаите, при които поведението на детето се отличава с изразени агресивни прояви, снижен контрол върху гнева, склонност да разрешава конфликтни ситуации с насилие Координационният съвет предлага на директора да бъде потърсено съдействие от страна на отдел „Закрила на детето” по местоживеене и отдела за „Закрила на детето”, на чиято територия е училището, местните комисии за БППМН, полицията и всички останали участници в мултидисциплинарния екип по силата на координационния механизъм.

